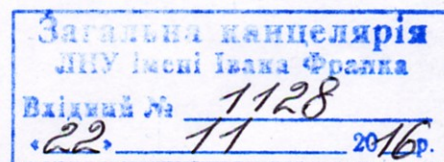

Відгук

офіційного опонента доктора історичних наук, професора Трофимовича Володимира Васильовича на дисертацію Конюхова Сергія Вадимовича «Організаційна та військово-політична діяльність УПА на території Равської округи (1939-1945 рр.)», подану на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук.

У переважній своїй більшості сучасні вітчизняні історики вважають український національно-визвольний рух часу Другої світової війни і першого післявоєнного десятиріччя видатним явищем національної історії. Цей рух, як ніколи раніше, охопив найширші верстви населення всієї України, а особливо її західних регіонів, де активна боротьба за національну державу, в тому числі збройна, виступила на перший план громадсько-політичного життя практично всіх міських і сільських громад. Зокрема, ОУН-івські структури від перших днів війни зосереджували свою увагу на створенні національних збройних сил як необхідну умову завоювання та захисту національних свобод і державності. Разом з тим, регіональні особливості діяльності українських націоналістів у 1939 - 1945 рр, у тому числі Равської округи ОУН, залишаються вкрай недостатньо дослідженими, а, отже, є на сьогодні одним із головних завдань історичної науки. Крім того, зусиллями заангажованих громадсько-політичних об'єднань, зовнішніх сил проблема ОУН втягнута у вир кон'юктурних політичних баталій, перетворилася на чинник колосальної напруги в державі, використовується в боротьбі за владу, що переконливо продемонстровано під час збройної агресії Росії проти України. Звідси незаперечна наукова та політична актуальність рецензованої дисертації.

Насамперед, хочемо підкреслити, що С. В. Конюхов мав усі підстави претендувати на власний погляд стосовно досліджуваної проблеми: він опрацював значну кількість опублікованих джерел і спеціальної літератури, а

що найважливіше – використав неопубліковані матеріали, що зберігаються у 13 фондах 5-ти архівів України, які проливають нове світло на вказану проблему. Додамо, що не менше значення має впровадження до наукового обігу свідчень очевидців, яких особисто інтерв'ював дисертант, а також багатьох документальних збірників і публікацій матеріалів. Істотно розширило джерельну базу дисертації і залучення періодичних видань, значна частина матеріалу яких також уперше вводиться до наукового обігу. Таким чином, джерельна база є достатньо повною для об'єктивного висвітлення теми і для виведення обґрунтованих висновків.

З'ясування усіх складових теми, а також суті і змісту організаційної та військово-політичної діяльності ОУН у розглядуваний період допомогло автору у створенні комплексного дослідження опору українських націоналістів окупаційним режимам на території Равської округи ОУН.

Уважне ознайомлення зі змістом дисертації дозволяє зробити висновок про задовільний в цілому науковий і теоретичний рівень дослідження, його зв'язок з галузевою науковою програмою, обґрунтованість і практичну значимість сформульованих у ньому положень, висновків і рекомендацій.

У першому розділі «Огляд історіографії та джерел» уперше критично аналізується весь комплекс історичної літератури з вказаної теми. С. В. Конюхову вдалося осмислено та критично використати багатий і різноманітний матеріал численних праць (106 назв), які представляють різні країни і напрями та подекуди займають протилежні позиції при розгляді тих чи інших аспектів. Важливе значення має висновок автора про те, що дослідження Руху Опору на території Равської округи мають фрагментарний характер: у них розглянуто, здебільшого, діяльність окремих очільників національно-визвольного руху або події, що відбувалися в окремих населених пунктах Жовківщини, Равщини та Любачівщини. Поки що немає праці, яка б давала цілісну картину опору українських націоналістів

окупаційним режимам на теренах Равської округи в 1939-1945 роках. Звідси вказана тема зберігає наукову актуальність.

Тут же кидається у вічі глибока обізнаність дисертанта з джерельною базою (нараховується 133 назви). Опрацьовані джерела дозволили йому створити фактологічну основу комплексного дослідження і, на його думку, зумовили структуру роботи, логіку викладу матеріалу та науковість отриманих результатів.

У другому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження» автор ґрунтовно охарактеризував теоретичні засади, принципи та методи дослідження.

У третьому розділі «Діяльність ОУН на початковому етапі Другої світової війни» С. В. Конюхов охарактеризував Равську округу ОУН як місце становлення національно-визвольного руху в Україні, розкрив передумови створення оунівської мережі у розглядуваному регіоні, охарактеризував ставлення населення до радянської влади, виокремив методи роботи Організації у 1939-1941 рр. Характерно, що він тут прагне до свого особливого бачення раніше відомих фактів, у низці випадків дає нове трактування тогочасних подій і явищ суспільно-політичного і повсякденного життя окреслених теренів. Загалом, немає заперечень стосовно провідної думки дисертанта про те, що місцеві оунівці у 1939-1941 рр. здійснювали здебільшого роз'яснювальну роботу серед населення; поширювали листівки, в яких пропагували національну ідею; вивчали зброю, готувалися перейти від підпільної діяльності до збройного опору радянському режимові, хоча до початку німецько-радянської війни організованих збройних виступів з їхнього боку на Жовківщині та Равщині не спостерігалось.

У четвертому розділі «Особливості опору українських націоналістів німецькому окупаційному режимові на території Равської округи в 1941-1944

роках» С. В. Конюхов ширше і глибше, ніж це було зроблено його попередниками, висвітлив особливості початкового періоду німецької окупації, проаналізував формування збройних сил українських націоналістів та підготовчу роботу до спротиву нацистським окупантам, простежив захист українського населення від німецької окупаційної влади та польського підпілля. При розгляді цього питання автор спирається значною мірою на нові і невідомі архівні матеріали і вперше залучає їх до наукового обігу. Представлені тут думки є переконливими, спираються на достовірний переважно джерельний матеріал і збігаються прийнятими в новітній історіографії положеннями. У цьому ж розділі автор стверджує, що коли обставини вимагали боротьби з німецькими окупантами, то військова округа УПА «Буг», яка сформувалась на теренах Равської округи на основі сотень «Холоднорців» та «Переяслави», вела її жорстоко, масштабно й безкомпромісно, хоча часто несплановано.

У п'ятому розділі «Боротьба українських націоналістів проти окупаційних режимів у 1944-1945 роках» охарактеризовано: причини опору українських націоналістів встановленню радянської влади; особливості агітаційно-пропагандистської діяльності ОУН та УПА; збройний опір нацистському та більшовицькому режимам; наслідки діяльності ОУН після реорганізації підпілля. Джерельні матеріали, проаналізовані в цьому розділі, показують: найчастіше українські повстанці означеного терену в 1944-1945 рр. вступали у збройні сутички з військами НКВС і НКДБ, а також вели збройну боротьбу з німецькими загарбниками та польським збройним підпіллям. Принципово важливим є висновок автора, що ВО «Буг» була потужною структурою визвольного руху українського народу на території Равської округи та чинила значний опір усім окупаційним режимам.

У дисертації зроблені самостійні висновки, з якими можна в основному погодитись, а результати дослідження належним чином апробовані.

Отже, С. В. Конюхов у представленій до захисту дисертації уперше в українській і зарубіжній історіографії комплексно дослідив проблему на широкій джерельній базі та на основі наукових праць його попередників. Результати дослідження висвітлено у 16-ти публікаціях автора, що передають основний зміст дисертації. Опублікований автореферат передає зміст та основні висновки дисертації.

Водночас є зауваження до дисертаційної роботи.

На нашу думку, об'єкт дослідження збігається з назвою дисертації, а він має бути ширшим.

У роботі вміщено матеріал, що не має безпосереднього відношення до теми або виходить за її хронологічні межі. Так, на сторінках 61-67 автор наводить краєзнавчі дані про Жовкву, починаючи з 1603 року. Ці сім сторінок можна було заповнити матеріалом, що безпосередньо стосується дослідження.

Характеризуючи «визвольний похід» Червоної армії, автор на сторінці 78 стверджує, що «основне завдання більшовиків було забезпечити порядок, ліквідувати поміщицькі й монастирські землеволодіння й передати їх до рук найбільш бідніших верств». Таке твердження не повністю розкриває завдання політики радянської влади, яку почав здійснювати більшовицький режим.

У підрозділі 3.3 «Ставлення населення до радянської окупації 1939 року» автор пише, що євреї вітали прихід Червоної армії, прихильно поставились до радянської влади, наводячи на підтвердження цього відповідну аргументацію. Проте, підводячи підсумок підрозділу, чомусь стверджує: «Наше дослідження довело, що в роки Другої світової війни єврейське населення досліджуваного регіону активно протистояло радянським окупантам» (ст. 95). Цей висновок не впливає з попереднього матеріалу, є

явно перебільшеним, а, з огляду на німецьку політику Голокосту на даних теренах у роки воєнних випробувань, не відповідає дійсності.

На сторінці 38, характеризуючи матеріал архівних фондів, автор згадує про «організацію «Народна гвардія імені Івана Франка»», яка була створена восени 1942 р. у Львові за підтримки Радянського Союзу і діяла на території, прилеглий до м. Жовкви і м. Рава-Руської. На нашу думку, коректніше було би написати, що вона була заснована тоді колишніми працівниками радянських державних органів, які прибули зі Східної України й не могли евакуюватися. Наскільки нам відомо, доповнення «імені Івана Франка» вона одержала вже після війни.

Покликаючись на архівний матеріал, дисертант на стор. 167 стверджує, що на території Равської округи ОУН «було виявлено 650 (!) угруповань УПА...». Викликає сумнів така цифра і виникає питання, чи він досконало розуміє значення військового терміну «угруповання».

У «Висновках» автор чомусь знову повертається до характеристики окремих праць з теми дисертації, аналізує архівні фонди, тобто повторює те, що було вже зроблено у першому розділі «Огляд історіографії і джерел». До речі, подібне ми зустрічаємо і у підрозділі 5.2 «Особливості агітаційно-пропагандистської діяльності ОУН та УПА проти окупаційних режимів...», коли С. В. Конюхов на початку цього підрозділу знову характеризує історіографію, а також завдання, які він перед собою поставив.

У «Списку використаних джерел» у рубриці «Спеціальна література» під номерами 206; 207; 208; 209; 230 чомусь поміщені збірники документів. Розміщена під номером 212 передмова Смолія В. і Левенця Ю. до книги займає всього 4 сторінки, а не 144, як це вказано в дисертації на стор. 211.

На стор. 32 автор характеризує документальний збірник під назвою «Матеріали та документи Служби безпеки ОУН (б) у 1940 рр.», вказуючи

його порядковий номер у «Списку використаних джерел» - 66, 67, але під тими номерами там розміщені збірники під іншою назвою: «ОУН в 1941 році: документи». Ч. 1 і 2. Роботі притаманні подекуди великі цитати, майже на цілу сторінку, повтори (див. стор. 137, 146 та ін.) раніше вже викладеного матеріалу, помилки в тексті, висловлювання на кшталт «партизани з Радянського Союзу», коли мова йде про Равську округу ОУН, «книга спогадів В. і Є. Семашків» та інші дрібні недоліки, які, проте, як і вищенаведені зауваження, не носять принципового характеру і не можуть вплинути на належний у цілому рівень представленої до захисту дисертації.

Рецензована дисертація С. В. Конюхова є самостійним дослідженням, написана на належному науковому рівні, містить елементи наукової новизни, відповідає завданням сучасної історичної науки, п. 12 Порядку присудження наукових ступенів. Це завершена праця, в якій отримані нові, науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу, а С. В. Конюхов заслуговує на присвоєння йому наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

Офіційний опонент,
доктор історичних наук, професор,
Заслужений працівник освіти України,
завідувач кафедри історії

Національного університету
«Острозька академія»

21.11.2016 р.

В. В. Трофимович
В. В. Трофимович